

LEGENDA O SVATÉM VÁCLAVOVI
Ivana Pecháčková

PŘEDMLUVA

Svatováclavská tradice je téměř stejně tak stará jako český stát — více než tisíc let. Svatý Václav, patron české země, je dnes v našem povědomí většinou už jen jako slavný jezdecký pomník na Václavském náměstí v Praze. O životě a smrti knížete Václava se však odnepaměti vyprávěly a psaly legendy, z nichž většina se zakládala na pravdě. Povězme si proto o životě svatého Václava, o skutcích, které vykonal, a také o zázračném paládiu Země české, které kníže Václav nosíval při sobě.

Ke vznešené tváři mladého urostlého vévody na bílém koni s plamínkovou přemyslovskou orlicí na štítě a praporem v ruce český národ po staletí vzhlíží jako k symbolu svého trvání a víry v budoucnost. Kníže Václav, úkladně zavražděný vlastním bratrem, byl již záhy po své smrti uctíván jako mučedník. Dlouhá řada panovníků, kteří po něm usedli na přemyslovský trůn, ho ctily jako legendárního vévodu Země české, který svým státnickým uměním a neochvějnou křesťanskou vírou zachoval českému národu obklopenému mocnými sousedy právo na existenci.

Svatý Václav, věčný kníže, bude prý v Čechách panovat až do skonání světa. Jeho jménem se vyhrávaly bitvy a nepřátelé byli ze země hnáni za zpěvu svatováclavského chorálu. A když Čechové s jeho jménem na rtech slavně vítězili, stavěli svému světci děkovné kapličky i honosné chrámy po celé zemi. Jeho obraz zdobil vojenské prapory, korouhve, mince i pečeti, jeho jménem se lidé zaštiťovali při všech pohromách, které kdy byly na Čechy seslány. Patronu Země české svatému Václavovi od věků se věřilo, že nedá zahynouti nám ni budoucím...

ZROZENÍ HVĚZDY

Hrad Stochov se ve svěžím jarním úsvitu pozvolna nořil ze tmy, jako by se jen nerad probouzel ze sna, v němž ho navštívily kouzelné sudičky. Dřevěné věže hradu se v malebné krajině ostře rýsovaly proti růžovým červánkům na obzoru a jeho zdmi prostupovalo vzrušené očekávání čehosi velkolepého. Na hradě často vítali ty nejvznešenější hosty — samotného vládce Země české knížete Vratislava a jeho paní, kněžnu Drahomíru. Tentokrát však byla příčina radostného napětí všech obyvatel hradu jiná.

Na Stochově se nad ránem narodilo děťátko. Byl to chlapec, zdravý jako mladý buk a hezký jako andílek. Jakmile se v paláci poprvé rozezněl pláč novorozeněte, všichni na hradě padali na kolena a děkovali Bohu za ten dar. Svým křikem dával o sobě na tomto světě vědět prvorozený syn knížete Čechů a dědic Země české.

Kněz, který doprovázel urozený pár na cestě, hned po narození děťátko pokřtil. A tehdy na obloze nastal podivný úkaz: nad hradem se rozsvítila jasná hvězda nebývalé velikosti. Její zářivý třpyt vzbudil údiv u všech obyvatel hradu i vesnic v jeho okolí.

Starý šedivý ovčák, který se v podhradí staral o stádo oveček, se to ráno také vzbudil časněji než jindy. S úžasem pozoroval hvězdu planoucí přímo nad hradem. Nebyla to Jitřenka, jak si zprvu myslel, protože její záře nepohasla, ani když paprsky vycházejícího slunce na nebi postupně zhasínaly noční hvězdy.

Ohromený ovčák na nic nečekal. Vzal starou pastýřskou hůl a s očima upřenýma k obloze spěchal k hradu. Když stanul před branami, překvapilo ho, že je již tak časně spuštěn padací most. Jakmile však na nádvoří spatřil všechny ten shon, pochopil, že se tu stalo něco mimořádného. Všichni jen horečně pobíhali sem a tam a starému šedivému ovčákovi nevěnoval nikdo pozornost.

Konečně v tom zmatku na nádvoří zahlédl jednu starou děvečku, která pocházela z jejich vsi. Chytil ji za rukáv. „Pověz, co se to děje? Vím o příjezdu vznešeného knížete Vratislava, ale proč je celý Stochov vzhůru nohama? A co ta jasná hvězda nad hradem?“

Děvečka upřela na starce rozzářené oči: „Sousedě, jásej a raduj se s námi! Nebe vyslyšelo naše prosby a dnes v noci dostala Země česká dědice trůnu. Vzácná paní Drahomíra porodila zdravého chlapečka! Knížátko dostalo při svatém křtu jméno Václav. Václav — více slávy, jak hrdé jméno... Kéž náš dobrý Hospodin hošíčka skutečně učiní slavným a chrabrym! Pospěš s námi poklonit se mu a vzdát chválu Hospodinovi, jako to již činí náš vzácný pán, kníže Vratislav. Od té doby, co byl jeho prvorozený pokřtěn, dlí v hradní kapli na modlitbách.“

Staré srdce bělovlasého ovčáka se zachvělo dojetím. Sejmul z hlavy beranici a klesl na kolena.

„Budiž sláva a chvála Pánu našemu! Buď, náš milý Bože, ochráncem a pomocníkem budoucímu vládci. Propůjč knížeti Václavovi dar moudrosti a dobrotivosti, aby byl českému lidu panovníkem spravedlivým. Kéž je slavným hrdinou, k němuž by se Čechové s nadějí obraceli ve zlých časech!“

Pak stařec povstal, zarazil do země dubovou pastýřskou hůl, upřel zraky k nebesům, na nichž stále zářila jasná hvězda, a zvolal prorockým hlasem:

„Stůj zde, v naší rodné zemi, uschlá ratolesti, a znovu zapuť kořeny. A vyžeň mocné větve, aby tvá košatá koruna byla již zdáli vidět všem, kdož někdy poputují v tato památná místa. Dub, který z tebe vzroste, budiž stráží našeho požehnaného kraje a útočištěm před bouří i nepřízní časů a symbolem síly i útěchy v našem národě po dlouhé věky!“

Sotva ovčák svou věštbu dopověděl, na suché dubové holi se objevily rašící větve. Během chvíle se na nich zazelenaly pupeny a svěží snítky v jarním jitřním vzduchu rychle bujely. Než se lidé kolem stačili vzpamatovat, rozkošatila se nad nimi koruna z mladého zeleného listoví. Šuměla vesele v ranním vánku, jako by si prozpěvovala nějakou píseň. Ovčák dojatě naslouchal, píseň sílila a poznenáhlu rozezněl vzduch velebný chorál stoupající vzhůru až k zářivé hvězdě, která v sílícím slunečním jasu začínala blednout. Pak její svit znachověl, naposledy zaplála jasně rudou krví, až pohasla.

„To je hvězda Václavova, která je i hvězdou národa českého!“ zvolal v prorockém vytržení starý ovčák a všichni kolem mu se zatajeným dechem naslouchali. „Kéž vede národ a zemi jen ke štěstí a slávě...“

POSTŘIŽINY

Ve Vltavě neuplynulo mnoho vody a knížecí syn dorostl do let, kdy zvyk velel začít připravovat mladého vladyku na budoucí povinnosti a vzdělávat ho na těle i duchu. Podle dávného staroslovanského obyčeje měly být chlapci po první obřadně ostříhány dlouhé vlasy. Tento obřad, postřižiny, představoval symbolický přerod dítěte v jinocha. Kníže Vratislav sezval na Pražský hrad k slavnostním postřižinám svého jediného syna mnoho vzácných hostů, zástupce spřátelených rodů i duchovenstva. Kamený chrám Panny Marie, zbudovaný Václavovým dědečkem knížetem Bořivojem, byl pro tuto příležitost slavnostně vyzdoben a provoněn vzácnými kadidly. Za velebného zpěvu kněží, kteří od svítání vyprošovali ochranu a požehnání pro mladého knížete, přivedl řezenský biskup Tuto šestiletého chlapce na stupně opukového oltáře. Vložil na Václavovu hlavu zlatou knížecí čelenku a pronesl starobylou žehnací formuli: „Pane Bože, Ježíši Kriste, požehnej tomuto dítěti, jako jsi požehnal všem spravedlivým svým, Abrahamovi, Izákovi, Jákobovi, a korunoval jsi pravověrné císaře, rovné apoštolům.“

Potom byly Václavovi obřadně ustřiženy vlasy knížaty z nejlepších rodů v zemi. Po obřadu uspořádal kníže Vratislav, jak se slušelo pro tak významný den, velkolepý hodokvas.

Tři dni a tři noci se na pražském Hradě veselilo, pilo a hodovalo. A řezenský biskup, který se tím slavnostním okamžikem stal kmotrem a duchovním rádcem budoucího panovníka, odvážel ustřižené kadeře, aby je daroval Svatému otci v Římě na důkaz odevzdání a zbožnosti příštího vládce Země české.

SMRT LUDMILINA

Kostel sv. Petra a Pavla na starobylé Budči patří k nejstarším českým chrámům. Podle pověstí bývala zde už za dávných pohanských dob škola, kde byli vzděláváni mladí synové knížete i jejich urození vrstevníci. Také kníže Vratislav sem poslal svého syna Václava, aby zde byl vzdělán po západním způsobu — tedy i v latině, řečtině a dalších důležitých naukách.

S Václavem přišel do Budče i jeho nerozlučný druh z dětství, šlechtický chlapec Podiven. Oba od časného rána až do večera vysedávali nad latinskými knihami a velmi brzy v nich dokázali dobře číst. Václav měl však raději knihy slovanské, v nichž ho už před lety učila číst jeho babička, kněžna Ludmila. Její manžel, kníže Bořivoj, byl jako první z českých knížat pokřtěn velkomoravským biskupem Metodějem na moravském Velehradě. Záhy po něm přijala křest i kněžna Ludmila a s ní i celý knížecí dvůr.

Ludmila si přála, aby byl v nové svaté víře vzdělán a vychován i její nadaný vnuk Václav. Její kněz Pavel, jeden z Metodějových žáků, chlapce vyučoval křesťanské věrouce i staroslovanskému písmu hlaholici. Po smrti knížete Bořivoje se kněžna Ludmila sama s velkou láskou ujal výchovy svého vnuka. Když Václav viděl, jak je Ludmila v duchu křesťanské víry milosrdná a dobrá ke všem chudým a potřebným, navždy si ho získala. Toužil být jako ona.

Václavova matka, hrdá kněžna Drahomíra, s čím dál větší nelibostí sledovala vzrůstající vliv Ludmily na jejího syna. Nová víra byla Drahomíře cizí, sama křest přijala jen nako, aby se mohla stát chotí mocného Vratislava. Ani pohanský rod Stodoranů, z něhož pocházela, se nikdy křesťanským nestal. Panovačná Drahomíra se upnula ke svému druhému synovi Boleslavovi, který byl o osm let mladší než Václav, a vložila do něj všechny své naděje. Když

krátce po knížeti Bořivojovi zemřel i jeho syn Vratislav, nic nestálo mocichtivé kněžně v cestě na prázdný knížecí stolec. Její synové nebyli ještě plnoletí, a tak se Drahomíra stala dočasnou vládkyní země.

Kněžna Ludmila nechtěla zavdávat zbytečné záminky ke sporům, a tak z Prahy navždy odjela. Uchýlila se na svůj hrad Tetín, tyčící se na skalnatém ostrohu nad řekou Berouňkou.

Lidé však na ni přesto nedokázali zapomenout a Drahomíra v ní stále viděla svou hlavní soupeřku. Když povyrosl její mladší syn Boleslav, začala přemýšlet, jak se zbavit Ludmily i Václava. Její rádcové z řad pohanské šlechty ji nakonec utvrdili v tom, že je nutné zbožňovanou kněžnu odstranit navždy.

V září roku 921 tedy vyslala Drahomíra na Tetín dva své družiníky, Vikingy Tunnu a Gommona. Byla to promyšlená, zlá lest — kněžna Ludmila oba dobře znala od dvora svého syna a bez obav je vpustila i s malou družinou do tetínského hradu. V noci podplacení zrádcové překvapenou posádku snadno pobili a vtrhli do kněžniných komnat.

„Co jsem vám udělala, že mne chcete připravit o život?“ promluvila k nim klidně stará kněžna, kterou zastihli v modlitbách na klekátku. Byla připravena — věděla už dávno, jaký osud jí Bůh určil. Její vnuk Václav, který byl nadán prorockými sny a viděními, jí už jako malý chlapec tento podivný sen vyprávěl.

Tunna v tu chvíli zaváhal. Kněžna mu kdysi pomohla, když to potřeboval. Jeho druh ho však popohnal: „Rychle, ať to máme za sebou!“

„Máš pocit, že mi něco dlužíš, Tunno, nemám pravdu?“ pronesla kněžna tiše. „Nechej mne tedy v klidu se pomodlit, aby má duše odcházela ke Všemohoucímu lehká a aby i tvé svědomí bylo klidnější.“

Pohnutý Tunna přikývl. Vtom se však za dveřmi ozval ně-

jaký hluk. Vyplašení žoldáci přiskočili ke kněžně a bez váhání ji uškrtili její vlastní plachetkou.

Lidé v celé zemi byli tou úkladnou a podlou vraždou pobouřeni a většina Čechů zavrhla krutou Drahomíru jako svou kněžnu. Národ se dožadoval urychleného nástupu ještě nepnoletého Václava na český trůn. Po třech neklidných letech se Drahomíru konečně podařilo sesadit a Václav usedl na knížecí stolec. V té době mu bylo teprve sedmnáct let.

Už prvními státnickými kroky se mladý kníže přihlásil k duchovnímu odkazu své babičky a začal Ludmilu uctívat jako první českou světici. Nechal její tělo z Tetína převézt na Pražský hrad a obřadně je pohřbít. Kněžnu Drahomíru pak vyhostil od knížecího dvora z Prahy na hrad Stochov, aby tak s konečnou platností zhatil naděje jejích přívrženců.

ZALOŽENÍ CHRÁMU SV. VÍTA

Když kníže Václav usedl na přemyslovský stolec, od základů změnil způsob, jakým byly České země doposud vedeny. Stal se spojencem saského krále Jindřicha zvaného Ptáčník, jenž byl znám svou vzdělaností, pevnou vírou a uměnímilovností. Byl však také velmi neústupný v prosazování myšlenky sjednocení německých zemí pod svou vládou a ke všem, které si podmanil, se choval velmi tvrdě. Václav se přiklonil k saskému králi, a tak se rozkmotřil s Bavorskem, které rovněž usilovalo o nadvládu v celém Německu.

Král Jindřich svolával na sněm do Řezna všechna říšská knížata. Český kníže býval také zván, ale častokrát se opozdil, protože se po cestě obvykle zdržel v nějakém klášteře. Duchovní záležitosti pro něj vždy byly důležitější než světské.

Jednou po zahájení sněmu se král cítil velmi dotčen, když zjistil, že kníže Václav jako obvykle ještě nedorazil. Uražený ve své ješitnosti nařídil všem přítomným německým knížatům, aby neuctivého opozdilce nezdravili a neopovážili se s ním ani promluvit. Chtěl nevychovanému Čechovi udělit lekci.

Když se český kníže konečně objevil ve vysokých dveřích sněmovní síně, nikdo se neodvážil povstat a pozdravit se s ním. Všichni zastrašeně čekali, co se bude dít. K nezměrnému údivu přítomných však sám král Jindřich ihned povstal a chvátal příchozímu vstříc. S velkou úctou ho přivítal a k úžasu všech vedl Václava rovnou ke svému trůnu. Okázale ho na něj usadil a vzdal mu pocty hodné nejvyšších vládců tohoto světa. Sněmovní síní zněl překvapený šum. Nikdo se nemohl dovtípit, proč se Jindřich chová přesně naopak, než jak před jednáním všem pod pohrůžkou nakázal.

„Copak jste neviděli to, co já?“ nevěřícně potom knížatům vysvětloval Jindřich. „Vévodovi Země české kráčeli po boku dva andělé a nad hlavou se mu vznášela zlatá svatozář. Nemohl jsem jinak, než vzdát mu úctu, jaká svatému muži a panovníkovi jeho velikosti náleží.“

Toho dne se král Jindřich s knížetem Václavem velmi sblížil a na důkaz svého přátelství mu chtěl věnovat nějaký vzácný dar. Vzal ho do své klenotnice a nabídl mu, aby si do Prahy odvezl, co bude jeho srdci nejbližší. Český kníže si však nevšímal zlata ani drahých skvostů a požádal saského krále o klenot, který by byl pro jeho Prahu pokladem nad jiné. Vybral si část ostatků svatého Víta, patrona Saska, jemuž se přisuzuje zázračná státoporná moc. Říká se, že země, která uchovává jeho relikvie, přetrvá na věky.

Aby měl kde uložit tuto svátost, založil kníže Václav po svém návratu na Pražském hradě kostel a zasvětil jej svatému Vítu. Králi Jindřichovi se však i tento vzácný dar zdál málo, a tak Václavovi věnoval ještě zlatou korunu krále Svatopluka, vládce zaniklé Říše velkomoravské. Saský král tak uznal český stát jako pokračovatele této mocné říše.

LÉTA PANOVÁNÍ

Po celou dobu vlády se kníže Václav snažil vycházet v míru se všemi sousedy. A když byl donucen vytáhnout do boje, do poslední chvíle se pokoušel ještě na bitevním poli dosáhnout smíru nekrvavou cestou.

Tak tomu bylo i s Radslavem, knížetem Zličanů. Ten se nechal zmást klamnou pověstí knížete Václava, považovaného za mírumilovného a zbožného panovníka, který se vyhýbá válečným střetům. Kníže Radslav si vykládal mírnost a pokoru jako slabost a rozhodl se obsadit v českém knížectví kus země. Vyzbrojil a posílil zlické vojsko a vyrazil na Prahu. K jeho překvapení byl však kníže Václav připraven a vytáhl mu se svým vojem vstříc.

Obě vojska se střetla u Kouřimi. Kníže Václav pochopil, že zpupného knížete Zličanů ke smíru nepřiměje. Zvolil tedy jinou cestu — rozhodl se vyzkoušet Radslavovu vlastní statečnost. Vyjel zcela sám, bez doprovodu před své vojáky a zvolal silným hlasem: „Kdo cti a užitku žádá, tomu se sluší bít se. Ale pro svou čest a užitek nemusíme obětovat další lidské životy. Bijme se tedy spolu my dva! Naše vojska nechejme v míru stát. Boží soud ať rozhodne, kdo z nás zůstane naživu. Ten pak bude vládnout oběma knížectvím!“

Knížeti Radslavovi se nechtělo samotnému stanout v boji muže proti muži, ale styděl se před svými vojáky odmítnout přímou výzvu k boji. Nakonec tedy musel vyjet proti sněhobílému koni knížete Václava, chtěl-li dostát své pověsti hrdého a statečného muže.

Jak se Radslav prudkým cvalem blížil k protivníkovi, zneklidněl. Když se pozorněji na Václava zadíval, spatřil na jeho čele zářit zlatý kříž. A po bocích mu letěli dva stříbrokřídlí andělé s tasenými meči.

Radslav ohromením spíš sklouzl, než seskočil ze svého válečného koně. Padl na kolena před knížetem doprovázeným anděly a prosil o smilování. Václav také sesedl a podal zlickému knížeti ruku se slovy: „Měj svého dosti. Já tvého nežádám.“ Zvedl klečícího Radslava ze země a ještě chvíli spolu rozmlouvali. Pak se jako dva spojenci rozjeli zpět ke svým vojskům. Vojáci obou armád, jejichž krev zůstala protentokrát ušetřena, ještě dlouho provolávali slávu svým vojevůdcům a těšili se z uzavřeného míru.

Kníže byl pro svou mírumilovnost i hlubokou zbožnost trnem v oku mnoha českým velmožům. Václav nedovolil ždímat z chudáků peníze a odmítal vést dobovačné války. K tomu však byla většina panstva vedena už svou výchovou, a proto jednání svého panovníka nechápali.

Kníže Václav po vzoru své obdivované babičky Ludmily pomáhal lidem, jak to jen šlo. Často na zapřenou, jen se svým věrným druhem Podivenem navštěvoval chudáky, vdovy a sirotky, hladové a nemocné a dával jim, co potřebovali. Jídlo a oděv, za krutých zim i dřevo na otop z knížecích lesů. Jednou tak při domnělé krádeži dřeva přistihli přestrojeného knížete jeho vlastní myslivci. Zbili ho holemi, ale Václav se jim přesto nedal poznat a trpělivě snášel všechny rány.

Brzy se o knížeti Václavovi mezi chudými začaly vyprávět celé legendy. Má prý zázračnou moc léčit všemožné nemoci — i když dokázal uzdravovat spíše laskavým slovem, teplým oblečením nebo vydatnou stravou po dlouhém hladovění.

Samotný Václav žil v čím dál větším odříkání a prostotě. Jedl velmi skromně a často se postil, aby posílil svou víru. Na holém těle nosil v zimě i v létě hrubě tkaný vlněný šat, jaký nosili mniši, přes který si navlékal bohaté knížecí roucho, jen když měl přijmout význačného hosta. A pokud ho státnické povinnosti nutily trávit čas na hostinách a lovech či při jiných světských radovánkách, konával pokání. Jako mladík si velmi oblíbil lov v knížecích lesích svého otce, bohatých na všechny druhy lovné zvěře. V dospělosti, kdy už byl nad podobné druhy zábavy povznesený, si tu slabost z mládí stále vyčítal. Jak neskonale užitečněji mohl trávit svůj čas!

Jedna z legend vypráví, jak jednou v zimě prostovlasý a bosý Václav roznášel s Podivenem po chatrčích teplé šatstvo a dřevo na otop mrznoucím chudákům. Teple oblečený a obutý Podiven si postěžoval, že ho zebou nohy.

Václav mu poradil, aby ve sněhu našlapoval v jeho stopách, že mu zima nebude. Podiven pána poslechl a skutečně — jako by země byla zahřátá Václavovými chodidly. Z toho příběhu se lidé poučili — kdo bude kráčet ve stopách svatého Václava, ten nikdy nesejde z cesty.

Mnoho pánů se však nehodlalo smířit s odříkavým způsobem života svého vládce. „Chová se spíš jako mnich než jako panovník,“ vyčítali mu mezi sebou. Chtěli si užívat života, chtěli válčit a dobývat. Nakonec začali knížete Václava označovat za slabocha a zbabělce, který se před problémy vládnutí utíká k modlitbám.

„Víc času tráví na klekátku než na trůně,“ reptali nespokojeně. „Dokonce prý uvažuje o tom, že odejde do kláštera v Římě.“

„K čemu je nám takový panovník? Země chudne. Je třeba postarat se o ni a slabošský vládce, který se válce vyhýbá, musí být sesazen.“

Nespokojení velmoži se rozhodli využít jako zbraň proti Václavovi jeho mladšího bratra Boleslava. Namluvili mu, že se ho chce Václav zbavit, a že by měl bratra odstranit dřív, než to udělá on.

Boleslav, i když sotva dospěl do věku muže, byl už tehdy tak proslulý svou bezcitností a krutostí, že se mu přezdívalo Boleslav Ukrutný. Svou matkou, mocichtivou kněžnou Drahomírou, byl od dětství veden k tomu, aby usiloval o trůn. Jak na něj ale dosáhnout, když většina velmožů i nejmocnější spojenec, saský král Jindřich Ptáčník, pevně stojí za Václavem?

Po dlouhém zvažování se Boleslav rozhodl jednat.

VÁCLAVOVA SMRT

Boleslav pozval bratra Václava na svůj hrad v Boleslavi na svátek svatého Kosmy a Damiána, jimž byl zasvěcen tamní kostel. Václav pozvání přijal, i když pochyboval, že od Boleslava se naděje něčeho dobrého. Když dorazil na kamenný boleslavský hrad, překvapilo ho srdečné bratrovo přivítání. S jakou okázalostí vystrojil posvícení, kolik dobrého jídla a pití přichystal na jeho počest! Václava to upřímně potěšilo a mohlo se zdát, že tímto dnem se jejich vzájemné vztahy obrátí k lepšímu.

Celý den se oba bratři bavili hrami na nádvoří, Václav dokonce nasedl na koně a zúčastnil se klání s Boleslavovými dvořany. Navečer zasedli k bohaté hostině v hradním sále, kde pili a hodovali, jako by mezi nimi nikdy nebyl ani žádný náznak stínu. Když se večer nachýlil, Václav poděkoval Boleslavovi za jeho pohostinnost a měl se k odchodu. Brzy ráno chtěl navštívit slavnostní mši svatou. Boleslav ho zdržoval. „Přece nechceš odejít tak brzy, milý bratře?“ usmíval se dobrosrdečně. „Dal jsem na tvou počest přichystat ještě spoustu dobrého vína a té nejlepší medoviny.“ Václav se přesto zvedl od stolu a vyšel z hodovní síně.

Tu k němu chvatně přistoupil jeden z jeho přátel a zašepтал mu: „Pane, pospěš, je-li ti život milý. Naši hostitelé mají pod pláští meče. Už třikrát povstali a třikrát zase usedli, protože nesebrali dost odvahy k činu. Dal jsem už osedlat koně. Odjed', pane, ještě je čas. Musíš pryč, hrozí ti smrt.“ Václav vyslechnuv ta slova, svěsil hlavu.

Pak se náhle obrátil a vešel zpět do hodovní síně. Chopil se číše a hlasitě pronesl přípitek: „Jménem archanděla Michaela vypijme tento pohár s prosbou a modlitbou za věčnou radost a pokoj našich duší!“

A když mu jeho věrní odpověděli „Amen“, jednoho po druhém objal. Vypil číši jedním douškem a vrátil se do svých komnat. Dlouho do noci se tam modlil a zpíval žalmy. Když konečně zhaslo světlo louče ve Václavově ložnici a zavládla hluboká tma, sešli se Boleslav a jeho druhové v příbytku Hněvsy, aby se poradili, jak se nejsnáze Václava zbavit.

„Je víc než jisté, že bude za svítání spěchat do kostela na jitřní,“ naváděl Boleslava Hněvsa. „Musíme to udělat tehdy. Pak už bude pozdě — hned po mši nechá osedlat koně a vrátí se s družinou do Prahy.“

Boleslav však, jakkoli vlažný byl křesťan, se zdráhal prolít bratrovu krev právě v kostele.

„Probodneš ho ještě předtím, než vejde do kostela,“ uzavřel Hněvsa rázně, aby Boleslav necouvl. „Nestrachuj se ničeho, dám knězi příkaz, aby zavřel dveře do kostela.“ Když na hradě zvonili na ranní mši, byl kníže Václav již dávno vzhůru. I když ho muži z jeho družiny od úsvitu přesvědčovali k okamžitému odjezdu, byl k jejich radám hluchý. Jako by se zdráhal uvěřit, že tento den, 28. září roku devítistého třicátého pátého, by měl být jeho dnem posledním. Naopak vyšel na jitřní dlouho před začátkem, aby podle svého zvyku mohl pokleknout a pohroužit se nerušeně do modliteb, dříve než se sejdou zástupy věřících.

Když se blížil k portálu kostela, těžké dveře se před ním samy od sebe zabouchly. Ohlédl se v neblahé předtuše a spatřil Boleslava, ještě stále spíše jinocha než muže, jak se k němu kvapnými kroky blíží. Václav zvedl oči k nebi, a když došel bratr až k němu, objal ho a políbil se slovy: „Buď zdrav, bratře. Patří ti můj dík za to, žes nás včera tak dobře pohostil.“

Boleslav se však na bratra nepodíval. S divým výrazem ve tváři vytrhl z pochvy svůj meč a zvolal: „Špatně jsem ti včera sloužil, bratře můj! Dnes ti však lépe posloužím!“

Máchl mečem, aby udeřil Václava do hlavy. Starší bratr byl však statnější postavy, mrštně uskočil, a aniž by byl nějak vážněji raněn, lehce vytrhl Boleslavovi zbraň z ruky. „Co zlého jsem ti učinil, že na mě tasíš?“

Boleslav byl hrůzou nad podlostí svého činu tak ochromen, že sotva stál na nohou. Václav jej lehce srazil k zemi. „Podívej, jsi ještě dítě... Jako malé hovádko bych tě mohl rozmáčknot. Ale nemám v úmyslu prolít tvou krev. Kéž ti, bratře, Bůh odpustí!“

Když se Boleslav s námahou zase postavil na nohy, podal mu Václav meč potřísněný vlastní krví a rychle zamířil ke kostelu.

Boleslav, brunátný v obličeji, se obořil na svou družinu, jejíž členové se zatím skrývali: „Takhle vy sloužíte svému pánovi? Tak mu pomáháte, když je v nouzi?“

Po té troufalé výzvě se celý zástup kopími a meči ozbrojených vrahů vrhl na knížete. Václav se zprvu bránil, ale velké přesile musel podlehnout. Těžce raněný utíkal do kostela, aby se ukryl na posvěcené půdě. Avšak běda! Dveře chrámu Páně jsou zamčené. Tam, před zavřenými kostelními vraty ho dostihl nejbezbožnější z vrahů, Hněvsa, a probodl ho svým mečem. Kníže Václav klesl mrtev k zemi.

Věrná knížecí družina, která svému pánovi přispěchala na pomoc, byla pobita do posledního muže. Krví rozvášnění vrahové chtěli obrátit meč i proti kněžně Drahomíře, která klesla na kolena u zkrvavené mrtvoly svého prvorozeného syna. Boleslav je však zadržel: „Dost bylo krve. Ještě jinde se budete mít mnoho co činit!“

A vydal povel, aby všichni co nejdříve rychlou jízdou vyrazili ku Praze a tam bez milosti povraždili všechny Václavovy věrné i jejich rodiny, aby vymýtili v zárodku odpor proti budoucí Boleslavově krutovládě.

Tak zemřel kníže Václav a na přemyslovský stolec usedl Boleslav, přezdíváný Ukrutný.

BLANIČTÍ RYTÍŘI

Kníže Václav byl panovník tak milovaný a zbožňovaný vládci, kteří po něm usedli na jeho trůn, i prostým lidem, že už záhy po své násilné smrti začal být uctíván jako národní mučedník. A svatováclavská legenda vypráví, že kníže Václav své věrné nikdy neopustil. V nebi si prý u svatého Petra po své smrti vyprosil, aby mohl zůstat v Zemi české navždy. Vrátil se zpět na zem a se svými rytíři se usadil v hoře Blaník, kde přebývá dodnes a bdí nad blahem Země české.

Pouze jednou v roce se svatý Václav vypraví do nebe, a to na svůj svátek 28. září. Tehdy se na vrcholu Blaníku shromáždí rytířské vojsko s vévodou Země české v čele. Zbrojnoši dávají do pořádku zbroj a zdobí válečné koně. Do nebe Václava doprovází jeho hejtman, věrný Podiven, který jako první tluče mečem na nebeskou bránu, aby bylo svatováclavské vojsko vpuštěno.

V nebi se z takové vzácné návštěvy všichni velmi radují. Na počest svatořečeného českého knížete se uspořádá velkolepý rytířský turnaj a vystrojí se slavná hostina. Svatováclavskému rytířskému klání velí sám kníže Václav na bílém koni, ve stříbrné zbroji, s kopím a mečem. Před půlnocí se pak svatováclavské vojsko vrací zpět do svého sídla v hoře Blaník.

Tehdy se širou nebeskou klenbou mocně rozléhá svatováclavský chorál:

Svatý Václave, vévodo České země,
pomoci tvé my žádáme:

pros za nás Boha, svatého Ducha,
Kriste Eleison!

Ty jsi dědic České země,
rozpomeň se na své plémě,
nedej zahynouti, nám ni budoucím,
Kriste Eleison!

Vypráví se, jak jednou žalo na louce pod Blaníkem trávu prosté vesnické děvče, když tu k ní přistoupil neznámý rytíř. Zeptal se jí, jestli by mu za odměnu nepoklidila koně.

Dívka se zaradovala, všeho nechala a šla s rytířem. K jejímu úžasu se skála před nimi rozestoupila a oni spolu vstoupili do Blaníku, kde seděli rytíři na koních a spali. Podivný rytíř dívce přikázal, aby všechny koně poklidila, ale dávala při tom pozor, aby o spící jezdce ani nezavadila. Dívka se snažila, co jí síly stačily, všechny koně dobře zaopatřila a dávala pozor, aby se žádný z rytířů neprobudil. O toho posledního však zavadila a on otevřel oči.

Děvče se rázem ocitlo pod širým nebem na té stejné louce, kde potkala neznámého rytíře. V ruce držela jen pytel smetí shrabaného v hoře. Zklamaně je hned u hory vysypala, když tu spatřila, že se proměnilo v ryzí zlato. Z radovala se převelice, sesbírala zlaté plíšky zpátky do pytle a spěchala do rodné vsi.

Nemohla ji však skoro ani poznat, tak se to tam změnilo. Potkávala jen samé neznámé lidi. Jaké však bylo dívčino zděšení, když ve své rodné chalupě nenašla ani rodiče, ani své sourozence! A nepotkala ani další příbuzné a známé. Jen dvě vetché bělovlasé stařenky ji poznaly a hlásily se k ní — byly to její družky z dětství. Jinak všichni ve vsi už pomřeli, protože za tu dobu, co byla v Blaníku, uplynulo bezmála sto let...

A také se vypráví, jak jednou o Velkém pátku pracoval na poli nedaleko Blaníku chudý vesnický kovář. Znenadání se před ním zjevil černý rytíř a požádal ho o pomoc — potřeboval by prý okovat koně. Kovář potlačil svou nedůvěru a následoval rytíře do temné průrvy v blanické skále. Když vešli dovnitř, skála se za nimi zavřela. Černý muž ho vedl dál do veliké vysoké síně, kde byly šiky rytířů ve skvostné zbroji na koních, a všichni jako by spali. Rytíř ke kováři promluvil: „Před sebou vidíš nejudatnější rytíře, jaké kdy tato země zrodila. Jednou procitnou a povstanou, a to tehdy, až Země česká bude v největším nebezpečí. Pod vedením svatého Václava vyženou a zahubí všechny nepřátele. Až všechny koně okuješ, můžeš si vzít jejich staré podkovy a vrátit se domů. A vypravuj všem, že svatováclavské vojsko nikdy nedopustí zkázu své vlasti!“

Kovář udělal, jak černý rytíř řekl, a obratně okoval všechny koně. Jakmile skončil a sebral do pytle staré podkovy, skála se zase otevřela a on vyšel ven pod jarní modrou oblohu. Celý rok o něm nikdo ve vsi neslyšel. Jaká byla radost jeho ženy a všech dětí, když se přesně po roce na Velký pátek vrátil a všem, kdo chtěli naslouchat, vypravoval o rytířích spících v Blaníku! Pak zvědavé děti z pytle vysypaly staré podkovy, které se k úžasu všech proměnily v ryzí zlato.

K památnému vrchu Blaník, v němž spí rytíři, kteří pod velením svatého Václava přispěchají vysvobodit zemi z nejvyšší nouze, vzhlíželi Češi vždy úctou. Až prý bude v Čechách nejhůř, objeví se na Karlově mostě Václav s družinou svých blanických rytířů. Bílý Václavův kůň vyhrabe kopytem Brunčvíkův meč, ukrytý v jednom z pilířů mostu. Kníže Václav s kouzelným mečem v rukou a vojsko jeho věrných srazí hlavy všech nepřátel Země české. A tenkrát nastane v Čechách blahobyť a trvalý mír...

PALÁDIUM ZEMĚ ČESKÉ

Podle legendy uchovával kníže Václav po celý svůj život s velkou úctou zlatý reliéf Panny Marie s Jezulátkem. Tento drahocenný obraz mu darovala jeho babička kněžna Ludmila. Po mnohá staletí mezi lidmi kolovala pověst, že vzácný reliéf přinesli spolu s křesťanskou vírou z rodné Soluně bratři Cyril a Metoděj. Metoděj pokřtil českého knížete Bořivoje a jeho choť Ludmilu a na paměť té události pak kněžně věnoval onen obraz.

Jiná pověst praví, že kněžna Ludmila přinesla Metodě-
ji své pohanské modly, které uctívala před přijetím křtu.
Byly z drahých kovů i z ryzího zlata, a tak je biskup ne-
chal roztavit a ze vzniklé slitiny dal ulít obraz bohorodič-
ky. Sám jej pak vysvětil a nově pokřtěné kněžně věnoval.
Kníže Václav, vychovaný v úctě k Panně Marii, nosil tuto
vzácnou památku na svou babičku téměř stále při sobě.
Kdykoli konal nějakou důležitou cestu, dal obraz po by-
zantském zvyku zavěšovat na kopí a nést v čele průvodu.

Ve válečném tažení jej nosil dokonce na prsou jako štít. Pověřil svého nejuvěrnějšího druha Podivena, aby střežil vzácný obraz s větší péčí než vlastní život.

Když byl Václav ve Staré Boleslavi přepaden vrahy a podlehl smrtelným ranám, Podiven splnil přání svého knížete. Vzal reliéf a pokusil se jej před Boleslavovými muži zachránit. Když na útěku viděl, že svým pronásledovatelům neunikne, v chvatu pak obraz zahrabal do země na vrchu za Boleslaví. Pak prchal dál, vražedná horda jej však dostihla a na místě oběsila. Vzácný obraz zcela unikl jejich pozornosti. Po dlouhá staletí měl pak ukrytý v zemi čekat, až přijde jeho doba.

Za panování druhého českého krále Vladislava orál jeden sedláček za Boleslaví své pole. Koně se však zčistajasna zarazili a žádnou mocí je nemohl donutit jít dál. Když je oráč chtěl přimět násilím, začali dokonce couvat. Jakmile je však z toho zvláštního místa odvedl, zase poslouchali svého pána a pokračovali v práci.

Zvědavý sedlák šel prozkoumat, čím by to asi mohlo být. Zaryl hlouběji do země a vtom v brázdě spatřil něco lesklého. Zajásal, když v kypré hlíně objevil zlatý reliéf Panny Marie s Ježíškem. Odnесl si obrázek do chalupy a zavěsil na zeď. Jaký byl však jeho údiv, když druhého dne ráno vstal a obraz byl pryč! Myslel si, že mu ho ukradl nějaký zloděj. Vrátil se na své pole, aby pokračoval v orbě, a užasl. Narazil na obraz na stejném místě, kde ho den předtím vyoral! Vzal ho zase domů a pověsil zpět na zeď. Do druhého dne však obraz opět zmizel a sedlák ho znovu objevil na stejném místě. Když se všechno opakovalo i třetího dne, uvěřil konečně, že má co dělat se zázrakem. V posvátné hrůze běžel s tajemným reliéfem ke kanovníkům do boleslavského kostela svatého Václava. Když rolník vypověděl, co se mu s obrazem přihodilo, velmi se podivili. Vzali obraz, vyčistili ho a zavěsili uvnitř chrámu. Ale obraz záhadně zmizel dokonce i z domu Božího! A pokaždé byl nalezen na stejném místě, kde se poprvé objevil. Kněží usoudili, že je to boží znamení a že by Panna Maria neměla být uctívána jinde než tam, kde byl obraz nalezen. Rozhodli se vybudovat na tom místě malou kapli a vystavili zlatý reliéf v celé kráse na oltáři.

Zprávy o zázračném obraze se rychle roznesly po kraji. Lidé chtěli vidět ten div a začali skromnou kapličku pilně navštěvovat. Předkládali Panně Marii svá soužení a prosili o pomoc. A slitovná Madona nezůstala k jejich prosbám lhostejná. Když se po kraji rozšířily zprávy o zázračných uzdraveních a dalších podivuhodných vyslyšeních, lidé začali k obrazu bohorodičky putovat v celých zástupech. Záhy se zvěst o reliéfu konajícím zázraky rozletěla po celé zemi a nebylo křesťana, který by netoužil pokorně se sklonit před vlídnou tváří dobrotivé Matky Boží.

Léta utíkala, přešlo jedno století a po něm druhé. Nadešla doba slavné vlády Karla IV., za níž Stará Boleslav nabyla velikého věhlasu. Zbožný panovník projevoval městu neobyčejnou přízeň, neboť měl ve velké vážnosti patrona Země české svatého Václava. Karel IV., král český a císař římský, nechal celé město nákladně opravit, zřídil si v Boleslavi honosný královský palác a často ve městě pobýval. Za vlády Karlova syna Václava IV. vypukly husitské války, které znamenaly pohromu pro mnoho katolických památek. Ani vzácný staroboleslavský obraz Matky Boží nezůstal ušetřen. Když v roce 1421 táhli bratři orebité od Hradce na pomoc Pražanům, dobyli cestou boleslavský hrad, v němž se pak usadili husité z Prahy. Vyplenili celé město, a že neušetřili ani proslulý zlatý obraz katolíky tak cenný, je téměř jisté. Kněží staroboleslavské kapituly, kteří museli z města utéci, teprve po husitských válkách nechali ulít nový reliéf přesně podle původního. Nazvali ten vzácný obraz, v němž ctíli i památku svatého Václava, paládiem Země české. Paládium se stalo symbolem ochrany před zlem, které České země vždy ohrožovalo. Lidé jej uctívali jako posvátnou záštitu své země a v mnoha válkách, když šlo o holé bytí a nebytí malého národa, u něho prosili o ochranu.

A zároveň tím také prosili o ochranu svého knížete, vévodu Země české svatého Václava, který posvátné paládium nosíval kdysi na své hrudi...

Ivana Pecháčková

LEGENDA O SVATÉM VÁCLAVOVI

Vydalo nakladatelství MEANDER, Zubatého 1,
150 00 Praha 5, www.meander.cz, v roce 2007 jako 3. sva-
zek edice
Pražské legendy

Na motivy svatováclavských legend
napsala Ivana Pecháčková

Ilustrovala Jarmila Marešová
Graficky upravil Pavel Kadlec
K vydání připravila Ivana Pecháčková
Odpovědný redaktor Miloš Voráč

První vydání
ISBN 978-80-86283-54-8

Naše knihy si můžete objednat na e-mailové adrese:
nakladatelstvi@meander.cz